

Herrljunga Flygklubb – förslag skötselplan och översiktlig undersökning av naturvärden

ÖVERSIKTSFOTO, SE HÄNVISNINGAR TILL NUMMER NEDAN. FOTO: NILS RYRHOLM

Innehåll

1 SYFTE, BAKGRUND & OM FLYGFÄLT SOM INFRASTRUKTUR-BIOTOPER.....	2
2 ALLMÄNT OM OMRÅDET.....	3
3 FÖRESLAGNA SKÖTSELÅTGÄRDER (SE ÄVEN KARTOR/BILDER NEDAN).....	4
4 ARTLISTA FRÅN BESÖKET 2021-08-16	8
5 BILDER FRÅN BESÖKET.....	9

1 SYFTE, BAKGRUND & OM FLYGFÄLT SOM INFRASTRUKTUR-BIOTOPER

Området besöktes 2021-08-16 av Nils Ryrholm (professor i zoologi) och Mikael Norén (HUAros AB) tillsammans med Kjell Folkesson (GS Flygsportförbundet) och från Herrljunga Flygklubb: Bertil Ohlsson, Martin Ekdahl, Tedor Ekdahl m.fl.

Eftersom magra ogödslade och kemisk ej belastade marker, som exempelvis flygfält, har blivit mycket ovanliga har både svenska statsmakten och EU insett värdet av att hävda, bevara och underhålla dessa som ”biobanker”.

Syftet med dessa skötsel förslag är att skapa en biologisk anpassad skötsel/hävd. Målet är att på sikt öka flygfältets värde dels som naturresurs för samhället och dels även som refug för biologisk mångfald. Genom att biologiskt anpassa driften ökar inte bara potentialen för biologisk mångfald utan detta leder även till att flygplatsens driftskostnader minskar på sikt.

De minskade driftskostnaderna beror på att när marken efterhand magras ut minskar även hastigheten på tillväxten av vegetation och därmed behöver färre åtgärder/hävd tillfällen göras per år. Detta till skillnad från dagens hävdregim som ständigt kräver allt tätare hävd på grund av den kontinuerligt gödslar upp marken.

Avmagringen av marken kommer inte bara gynna ett stort antal arter som är knutna till magra markförhållanden (och därför hotade i dagen industriella produktionslandskap) utan även att minska mängden biomassa som produceras inom området.

Dvs. det blir fler arter men den sammanlagda biomassan minskar, vilket i sin tur gör området blir mindre gynnsamt för större djur, exempelvis gäss och måsfåglar, som behöver mer rik tillgång på föda. Minskade antal besök av större fåglar på flygfält kan därför även minska risken för fågelkollisioner.

Vissa flygfält/flygplatser får redan idag bidrag för områden som hävdas regelbundet och som har tydliga biologiska värden.

Bidragens storlek varierar med omfattningen av biodiversiteten, ju högre biologisk mångfald, desto högre bidrag. Sammantaget kommer en biologiskt anpassad hävdregim att kunna ge flygplatsen en samhällsmässigt högre status samt bättre ekonomiska förutsättningar.

2 ALLMÄNT OM OMRÅDET

Herrljunga flygfält ligger i ån Nossans dalgång där den går nästan i nord-sydlig riktning i en relativt vattenrik region och med högre belägna områden på både östra och västra sidan.

Även i de omgivande högre delarna finns det mycket avlagrat isälvsmaterial, mest i form av sandiga moräner, med hög dräneringsförmåga.

Detta gör att mycket rörlig markvatten rinner ned i dalgången och trots att åfåran har grävts ned står markvattnet oftast ytligt under flygfältet vilket gör att flygfältet lätt blir ”vattensjukt” trots att marken under består av sand överlagrad med torv.

Torvlagret är tunnast i norra delen av banområdet och tilltar i tjocklek mot söder. Eftersom torv har god förmåga att binda vatten ökar markens vattenhållande förmåga också mot söder inom området.

Den rika tillgången på sandmiljöer, särskilt på den västra sidan av flygfältet ger emellertid goda möjligheter till att skapa olika typer av livsmiljöer med olika grad av fuktighetsgrad.

Utöver förslagen nedan kan även andra och kompletterande åtgärder genomföras efter hand för att ytterliga förstärka flygfältets biologiska mångfald och potential för att producera ekosystemtjänster.

Dessa åtgärder kommer sammantaget även att möjliggöra att klubben kan få framtida miljöbidrag för den höga biologiska mångfalden inom området, vilket på sikt kan ge mer intäkter än utgifter för klubben.

3 FÖRESLAGNA SKÖTSELÅTGÄRDER (SE ÄVEN KARTOR/BILDER NEDAN)

1. Inför ängsmarkshävd på de delar av flygfältet som inte utgör själva landningsbanan och omgivande säkerhetszon. Ängshävden görs genom att vegetationen klipps med skärande verktyg i mitten-slutet av augusti, då har flertalet örter hunnit blomma och sätta frö.

Det bästa sättet att slått på stora plana ytor är med hjälp av ett slåtteraggregat som kopplas till en traktor. Därefter får det slagna höet och ligga och torka cirka en vecka, då kommer färdiga frön att släppa och insekterna i höet att söka sig ned till frisk föda på markytan.

När örterna får växa ostört fram till augusti så kommer de att åter kunna börja reproducera sig sexuellt eftersom de hinner blomma och sätta frön, vilket på sikt kommer att öka antalet individer av blomväxter här.

Dessutom kommer även örterna att åter kunna fungera som nektarkällor för traktens blombesökande insekter, varav många är viktiga pollinatörer. Denna åtgärd, tillsammans med följande punkter, kan leda till att klubbens område kan fungera som refug för många bi-arter som är hotade idag och dessutom på sikt essentiella för svensk livsmedelsproduktion och -beredskap. Höet kan användas som djurfoder, exempelvis till djur som ägs av någon klubbmedlem eller någon klubbmedlems partner etc.

Denna modell av hävd kommer också leda till mindre arbete och lägre kostnader för klubben eftersom de perifera delarna av fältet endast behöver hävdas med två insatser per år, istället för som nu att klippas kontinuerligt samtidigt som själva landningsbanan.

Det är gynnsamt för de blombesökande insekterna om hävden är utsträckt under ca 2-3veckor (beroende på väder) för att undvika att alla nektarkällor försvinner samtidigt. Efter några veckor har de sensommar-höstblommade örterna som slagits hunnit sätta nya blommor.

De perifera delarna kan även fortsättningsvis användas som tillfälliga (eller mer permanenta) uppställningar av segelflygplan och annan utrustning. Ingen särskild hänsyn behöver tas till blomvegetationen efter som viss störning av markskiktet gynnar rekryteringen av konkurrenssvaga växter.

Om det, mot förmodan, någonstans blir så hög vegetation att den riskerar att nå upp till roterande propellrar på motorflygplan kan dessa partier slås (och höet tas bort enligt ovan) två gånger per säsong, dels vid midsommar och sedan åter i augusti. På så sätt kommer marken snabbt att magras ur och vegetationen bli lägre.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

2. Kontrollera att inte sjök av gräs samlas i kompakta ”högar” när flygfältet klipps. Dessa högar kan ta död på underliggande gräs, dels genom att inget ljus når det levande gräset och dels genom att förruttelse-processen förbrukar det tillgängliga syret så att gräset under kvävs.

I de partier gräset har dött ökar risk för bildning av ojämnheter i landningsbanan vilket kan utgöra en säkerhetsrisk samtidigt som det ökar kostnaderna för banunderhållet.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

3. En möjlig åtgärd för att gynna biodiversitet, öka områdets förmåga att motstå översvämningar samt öka områdets kapacitet som kvävefälla är att göra en eller flera utvidgningar av Nossans fåra.

Om diket breddas så att en eller flera grunda dammar skapas bromsas vattnets flödes hastighet upp vid lågvatten, vilket gör att mer av näringsläckaget från närliggande åkermark hinner bindas upp av den befintliga vattenväxtligheten.

Den ökade volymen som skapas av dammarna kommer dessutom minska risken för översvämningar på flygplatsen vid högvatten eftersom åfåran får avsevärt större kapacitet för att hålla större vattenvolymer.

Samtidigt ökar möjligheterna för många vattenlevande organismer som är beroende av grunda och varma vatten för sin reproduktion, exempelvis groddjur, att leva här. Flertalet svenska groddjur är nationellt eller regionalt hotade idag, vilket gör att tillskott av reproduktionsplatser är ett plus vid framtida ansökningar av naturvårdsbidrag.

För denna typ av projekt kan man söka stöd från länsstyrelsen, exempelvis LONA-bidrag.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

4. Samma typ av åtgärder kan även göras i diket i norra delen på västra sidan om flygfältet. Detta kan möjligen göras i samarbete med den nya täktverksamheten här.

Dessutom kan eventuellt en damm grävas sydväst om hangarerna för att öka dränering på platsen samtidigt som nya livsmöjligheter för hotade vattendjur skapas här.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

5. Røj delar av de igenväxande kantzonerna mot dikena på båda sidor om flygfältet. Enskilda stora träd och eventuella större enbuskar bör behållas för att skapa ett mer varierat mikroklimat som kan bli allt viktigare i ett kommande klimat med mer extremväder. Alla aspar som man vill ta bort, stora som små, kan med fördel ringbarkas för att undvika att de slår stora mängder rotskott som kommer att försvåra och försena röjningsarbetet.

Ringbarkningen går till så att man tar bort ca 10 centimeter av barken runt stammen på någon eller några decimeters höjd över marken med hjälp av en yxa eller dylikt. Småstammar (med tunn bark) som står tätt kan man ringbarka med hjälp av trimmer. Små sälgar som man vill ta bort kan behandlas på samma sätt eftersom de också sätter rotskott. Spara dock större sälgar eftersom dessa är mycket viktiga nektarkällor för vårens första insekter. Cirka tre år efter att stammarna ringbarkats har de uttömt sina reserver och brukar då tyna bort utan att ha kraft att slå nya rotskott.

Det är dock viktigt att kontrollera att träden inte lyckas återbilda en barkbrygga över den ringbarkade delen, om detta sker måste barkbryggan tas bort annars överlever trädet. Gran och tall kan sågas av direkt utan de slår rotskott. Björk och rönn slår upp nya skott vid samma stubbe men är ganska lätta att betvinga genom att ta bort de nya skotten.

Om kanterna hålls mer öppna och integreras med de nyskapade ängsmarkerna på de perifera delarna av flygfältet kan väldigt rika brynzoner skapas i här, vilket kommer att den biologiska mångfalden ytterligare. De mer sluttande och otillgängliga delarna som inte kan nås med traktor och slätteraggregat kan slås med hjälp av en slätterbalk.

Hävden av kantzonerna kan tidsmässigt matchas ihop med hävden av de ”yttre” delarna av själva flygfältet (se punkt 1) för att säkerställa att det finns några nektarkällor kvar även under hävdperioden.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

6. Spillsand från nya tåkten eller från eventuella damutgrävningar kan användas för att skapa sandmiljöer lämpliga för markbyggande insekter, främst steklar, i denna grupp finns många arter som är viktiga pollinatörer. Sanden kan läggas ut i strängar, som flacka kullar eller i slätter, på platser som är solexponerade minst några timmar under dagen.

Sandlagret bör vara minst 20 centimeter djup. Viss vegetation av exempelvis gråfibbla kan vara bra för att binda sanden, men sandytan för aldrig helt bli helt övervuxen av skuggande vegetation. Tät vegetation som skuggar hela sandmarkytan och kommer dels att göra det mikroklimatiskt för svalt för att kunna bo i marken, samt dels försvåra det faktiska bobyggandet i sanden.

Dessa sandmiljöer kan med fördel skapas på de platser som behandlas under punkt 5, undvik dock att lägga sanden så att den försvårar den årliga slättern. Om det är väldigt näringsrik jord under där man avser att lägga ut sanden, kan man med fördel lägga en täckduk under sanden.

Gör även gärna en stor sandhög för barn och bin vid klubbhuset, detta kommer att öka trivsel även för familjemedlemmar och biyngel som ännu inte nått flygfärdig ålder. Vårt att notera är att solitära bin inte är aggressiva och inte heller sticks till skillnad från tambin eftersom de inte har något bo att försvara.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

7. Sätt upp "bihotell" på lämpliga platser inom området. Bihotellen kan liknas vid fågelholkar för insekter. Dessa kan exempelvis sättas i solexponerade lägen, på grova träd, i skogsbyn eller på stolpar etc i soliga lägen i slänter runt flygfältet. "Bihotellen" ger bättre boende- och överlevnadsmöjligheter för de stekelarter som är beroende av död ved med befintliga bohål (vanligen gjorda av andra insekter) och på så sätt kan man öka artrikedomen inom fältområdet.

Bihotell finns att köpa på internet, men även på firmor som Granngården etc, flertalet av dessa är mindre bra och inte designade av biologiskt kunniga personer. Det är enkelt att göra egna bihotell av knippen av vass eller bambu där man stuckit ca 10 cm djupa hål från ena hållet om rören är korta eller från båda hållen ifall rören är drygt 20 centimeter långa. Det går även att borra hål i dimensionerna från 2, 3, 4, 5, 6 osv upp till 10 mm i gamla vedklubbar, stockar, stolpar (som inte är impregnerade) eller dylikt.

Borra så djupt som respektive borrar når, gör flest hål med mindre diametrar dvs 2 till 6 millimeter eftersom fler arter nyttjar dessa håldiametrar, samt något färre hål av de större dimensionerna eftersom det vanligen är färre individer av de stora arterna. Det finns mycket tips om hur man kan göra på olika hemsidor på internet.

Eftersom ett mycket stort antal steklar, inklusive bin, är hotade på grund av människans intensifierade användning av jord- och skogsbrukslandskapet är detta ett enkelt sätt att gynna arter som har denna typ av livsstrategi. På så sätt kan punkterna 6 och 7 snabbt öka fältområdets potential som regional naturvårdsresurs vilket även ökar potentialen för framtida naturvårdsbidrag.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

8. Var observant på om kanadensiskt gullris, lupin eller någon annan invasiv växtart är på väg att etablera sig på klubbens område. I så fall måste plantorna tas bort (ofta grävas upp) så fort de upptäcks och växtmaterialet destrueras/bränns.

Både kanadensiskt gullris och lupin är under stark utbredning i Herrljungatrakten och frön av dessa kan lätt följa med till klubbens område. Invasiva växtarter har en enorm förökningspotential och kan på endast några år tusenfaldiga sig själva, lyckas någon art etablera sig kommer det att generera oerhört mycket extra arbete att bli av med den.

Därför är det viktigt att se till att ingen invasiv art kan etablera sig på området. Dessa arter är mycket skadliga för den inhemska biologiska mångfalden och utgör ett hinder för flertalet typer av de miljöstöd som skulle kunna stärka klubbens ekonomi.

TIDSPLAN, ÅTGÄRDER & ANSVARIGA:

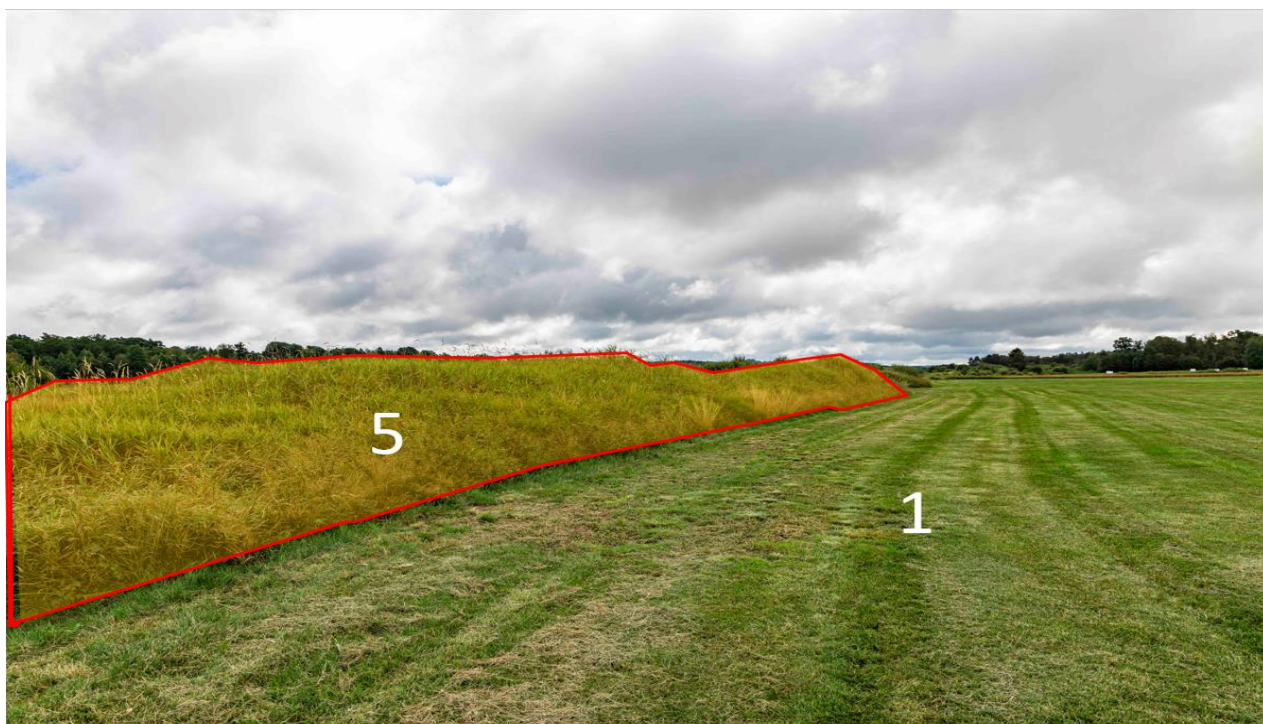
4 ARTLISTA FRÅN BESÖKET 2021-08-16

Växtarterna nedan noterades vid besöket den 16 augusti 2021. Dessa arter kommer att gynnas tillsammans med många arter som blommar tidigare på säsongen (och som därför inte enkelt kunde upptäckas vid besöket) av de åtgärder som här föreslås. Ökar nektarutbudet och bo-möjligheterna för bin och andra insekter, ökar flygklubbens mark och klubbens aktiviteter sitt värde som biobank och ekosystemtjänstresurs för omgivande bönder och regionens naturvård.

1. Skogsfibbla
2. Rölleka
3. Vitklöver
4. Ängssyra
5. Gråfibbla
6. Styvmorsviol
7. Brunkalla
8. Höstfibbla
9. Liljekonvalj
10. Liten blåklocka
11. Käringtand
12. Kråkvicker
13. Grässtjärnblomma
14. Vitmåra
15. Fyrkantig johannesört
16. Blodrot
17. Nysört
18. Rödplister
19. Hampdån
20. Åkerviol
21. Stinksyska
22. Stjärnblomma
23. Säl
24. Gåsört
25. Stormåra
26. Vitplister
27. Stjärnblomma (obestämd)
28. Axveronika
29. Duvnäva
30. Trampört
31. Åkergröda
32. Fibbla (obestämd)
33. Flockfibbla
34. Gråvide

5 BILDER FRÅN BESÖKET

Numren på bilderna refererar till respektive åtgärds punkt i texten:

Fältkant som kan hävdas som äng samt sidovall som även skulle kunna hävdas.

Gammalt gräsklipp som får flygfältet att ruttna.

Översiktsbild mot söder med förslag över placering av olika åtgärder.

Översiktsbild mot norr med förslag över placering av olika åtgärder.